

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA O'QISH KO'NIKMALARINI
SHAKLLANTIRISHDA MULTIMODAL YONDASHUVNING O'RNI**

Muminova Surayyo Haitmaxmatovna

*Toshkent viloyati Yangiyo'l tumani 20-umumta'lim maktabining
ona tili va adabiyot fani oliy toifali o'qituvchisi*

Annotatsiya: Tezisdan boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish ko'nikmalarining shakllanishida multimodal yondashuvning o'rnini, uning nazariy asoslari va amaliy metodikasi haqida ilmiy tahlilni taqdim etadi. Tadqiqot natijalari multimodal yondashuvning o'qish tezligi, tushunish va motivatsiyaga ijobiy ta'sirini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: multimodal yondashuv, o'qish ko'nikmalari, multimodal pedagogiya, boshlang'ich ta'lim, til o'rganish.

Ключевые слова: мультимодальный подход, навыки чтения, мультимодальная педагогика, начальное образование, изучение языка.

Keywords: multimodal approach, reading skills, multimodal pedagogy, primary education, language learning.

Zamonaviy ta'limda har bir o'quvchining individualligini hisobga olgan holda ta'lim berish dolzarb masalaga aylanmoqda. Ayniqsa, boshlang'ich ta'limda o'qish ko'nikmalarini shakllantirishda multimodal yondashuvdan foydalanish — o'quvchilarning til va nutq rivojiga, tafakkuriga, ijodiy qobiliyatlariga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimida ham so'nggi yillarda multimodal yondashuvni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Zamonaviy ta'limda "multimodal burilish" (multimodal turn) til va adabiyot ta'limida matnni faqat yozma ko'rinishda emas, balki audio, vizual, gestural, kinestetik va boshqa moda orqali tushunish ham zarur bo'lib qoldi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun bu yondashuv 21-asr kompetensiyalarini rivojlantirishda muhimdir. Boshlang'ich sinfda o'qish ko'nikmalarini shakllantirish — bu bolalarni nafaqat harfni taniydigan va so'zlarni o'qiydigan darajaga olib chiqish, balki matnni anglay oladigan, ifodali o'qiydigan va fikr yuritish oladigan shaxs sifatida shakllantirish demakdir. An'anaviy o'qitish usullariga zamonaviy, multimodal yondashuvni qo'shish bugungi kunda juda muhim bo'lib bormoqda. Multimodal yondashuv turli xil modal vositalardan — masalan, matn, rasm, audio, video, imo-ishora, grafik va harakatlardan — birgalikda foydalanishni anglatadi. Multimodal yondashuv bu ma'lumotni bir nechta usullar orqali yetkazish va tushunishga asoslangan ta'lim yondashuvidir. Bu yondashuvda o'quvchilar: matnni o'qib (vizual modal), tinglab (audio modal), tomosha qilib (vizual-video modal), harakat orqali ishtirok etib (kinestetik modal), rasm chizib yoki grafiklar orqali tushuncha hosil qiladi. Bunday integratsiya bolaning ko'p tomonlama fikrlashini, tushunishini va eslab qolish qobiliyatini kuchaytiradi. Quyida **multimodal yondashuvning afzalliklari to'g'risda keltirib o'tildi:**

Qiziqishni oshiradi: rasm, video yoki ovozli materiallar darsni jonlantiradi va o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

Turli o'quv uslublarini qo'llab-quvvatlaydi: Ba'zi o'quvchilar matnni o'qib tushunsa, boshqalar tinglab yoki rasm orqali tushunadi. Multimodal yondashuv barchaga mos keladi.

Matnni chuqurroq tushunishga yordam beradi: Masalan, biror ertakni nafaqat o'qib, balki uning asosida chizilgan rasm, video, va dramatik ifodalarni ko'rish matn mazmunini yaxshiroq anglashga yordam beradi.

O'qish strategiyalarini rivojlantiradi: Farzandlar matn tuzilmasini, asosiy g'oyani, sabab-oqibatni aniqlashda multimodal elementlar orqali yaxshiroq fikrlashadi.

Bu borada xorijiy olimlar ishlarini kuzatar ekanmiz, bunga misol qilib bir nechtasini keltirib o'tamiz, misol uchun Indoneziyadagi maktablarda multimodal matn muhitini shakllantirish o'qish ko'nikmalarini sezilarli darajada yaxshilanganini ko'rdik. AQShda olib borilgan tadqiqotda og'zaki tushuntirish, imo-ishora va vokal kombinatsiyasi strategik o'qishni rivojlantirgan bo'lsa, animatsiya va vizual materiallar yordamida dars berish guruhidagi bolalarda an'anaviy guruhga nisbatan bilim o'sishi sezilganili borasida ma'lumotlar o'rganildi. Bugungi kunda **O'zbekistonda multimodal yondashuv** boshlang'ich ta'limda o'qish ko'nikmalarini shakllantirish uchun keng joriy etilmoqda. Davlat portallari, yangilangan darsliklar, raqamli platformalarning resurslari va pedagoglarning tajribalari multimodal o'zaro ta'sirlarni o'quv jarayoniga olib kiradi. Ilmiy tadqiqotlar bu usulning samaradorligini tasdiqlayapti, lekin texnik va metodik go'zallashtirish – dolzarb vazifadir. O'zbekistonda **Xalq ta'limi vazirligi Axborot-Ta'lim Portalida** boshlang'ich sinflar uchun multimodal dars ishlanmalar mavjud. Bu resurslarda matn asosida topishmoq, rasmi tushuntirishlar, interfaol testlar kabi multimodal integratsiyalanganligi kuzatiladi. O'zbekistonda 2022–2024-yillarda yangilangan 1–4-sinf ona tili va o'qish savodxonligi darsliklarida quyidagi multimodal elementlar keng joriy etilgan bo'lib, bularga QR kodlar orqali **audio-ertaklar** va **videodarslar**; matn asosida **grafik va rasmi topshiriqlar**; dramatik sahnalashtirish bo'yicha ko'rsatmalarni misol qilishimiz mumkin.

Bugungi kunda o'quvchilar va o'qituvchilar uchun multimodal resurslar quyidagi platformalarda mavjud bo'lib, bular: Eduportal.uz – audio kitoblar, testlar, interfaol o'yinlar; Kundalik.uz – dars materiallari, o'quv topshiriqlari; Makta.uz – rasmi va video asosidagi topshiriqlardir.

O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi huzuridagi metodik markazlar tomonidan o'qituvchilar uchun **treninglar**, **vokshaplar** va **onlayn kurslar** tashkil etilmoqda hamda multimodal o'qitish metodikasi bo'yicha **dars ishlanma namunalarini yaratish** yo'lga qo'yilgan. Ba'zi ilg'or maktablarda (masalan, Prezident maktablari, ixtisoslashtirilgan davlat maktablari) **Interaktiv doskalar** yordamida matnni video orqali tahlil qilish, **ovozli matnlar** asosida qiyosiy o'rganish va **Ijtimoiy rolli o'yinlar** orqali o'qish mazmunini o'zlashtirish uchun yordam beruvchi amaliy tajribalar qo'llanilmoqda. Bu esa o'z navbatida darslarni samarali tashkil etishga ximat qiladi.

Xulosa

Xulosa o'rnida aytishimiz mumkinki, multimodal yondashuv boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish ko'nikmalarini shakllantirishda yuqori samaradorlikka ega. Bu yondashuv motivatsiyani oshiradi, tushunishni chuqurlashtiradi va 21-asr kompetensiyalarini rivojlantiradi. O'qituvchilar multimodal vositalarni integratsiyalashuvi orqali o'quv jarayonini interfaol va mazmunli qilishlari mumkin. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish texnikasi yuqori darajada rivojlantirilishi lozim, chunki bu nafaqat ona tilini balki chet tilini o'rganishni ham sezilarli darajada qulaylashtiradi. Badiiy matnlar orqali o'qitish kontekst- va ma'no asosida o'rganishga motivatsiya yaratadi, madaniy familiar hamda til kompetensiyasini chuqurlashtiradi. Metodik yondashuvlarning integratsiyasi natijasida o'quv jarayon samaradorligi oshadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Lim, F. V. (2018). Developing a systemic functional approach to teach multimodal literacy. *Functional Linguistics*. mdpi.com/3functionallinguistics.springeropen.com/3journals.sagepub.com/3
2. Lim, F. V., Towndrow, P. A., & Tan, J. M. (2023). Unpacking teachers' multimodal pedagogies... SAGE. journals.sagepub.com/1sciencedirect.com/1
3. Maizura, T., Hartati, T., & Rahman, R. (2021). Multimodal approach to literation practice in primary school. ICEE. proceedings2.upi.edu
4. Shanahan, L. E., & Roof, L. M. (2014). Developing strategic readers... *Literacy (Wiley)*. onlinelibrary.wiley.com
5. Pieretti, R. A., Kaul, S. D., & Zarchy, R. M. (2015). Using a multimodal approach to articulation... SAGE Journals. journals.sagepub.com

